

MLADINSKA KNJIŽEVNOST V VRTCIH: ANALIZA STANJA IN PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVE

Na Oddelku za predšolsko vzgojo Pedagoške fakultete v Mariboru je bila izvedena raziskava zastopanosti, načina izvedbe, medpredmetnih povezav in evalvacije različnih področij dejavnosti, ki so zastopane v *Kurikulumu za vrtce* (npr. glasbena vzgoja, likovna vzgoja, plesna vzgoja, jezikovna vzgoja). Pridobili smo 153 trimesečnih priprav, ki so bile novembra in decembra 2003 ter januarja 2004 izvedene po različnih vrtcih v Sloveniji. Priprave so bile analizirane po dogovorjenih kriterijih, in sicer za vsa področja dejavnosti na enak način: število otrok v skupini; starost otrok; vrsta priprave (dnevna, tedenska; tematski sklop); tema; sredstva in pripomočki; področje integracije; metode dela; cilji; analiza in evalvacija. Rezultati kažejo na neupoštevanje *Kurikuluma za vrtce*, skromen odstotek usmerjene književne dejavnosti v vrtcih, neustrezno izbiro obravnavanih besedil, enolično izbiro metod dela, cilji so v pripravah skromno zastopani, iz priprav je razvidno, da večina evalvacije sploh niso bile opravljene. Sledijo predlogi za izboljšanje književne vzgoje v vrtcih.

jezikovna vzgoja, mladinska književnost, kurikulum za vrtce

The Department for Preschool Education at the Faculty of Education in Maribor has carried out research pertaining to the representation, methods of realisation, inter-subject connectedness and evaluation of various fields of activity represented in the *Nursery School Curriculum* (e.g. musical, art, dance and language education). We acquired 153 three monthly plans which had been implemented in various Slovene nursery schools from November 2003 to January 2004. These were analysed according to pre-established criteria, in the same way for each separate area of activity, taking into account: the number of children in a group and the age of the children; the type of plan (daily, weekly, thematic); the theme; available tools and resources; the integration area; working methods; goals and objectives; analysis and evaluation. The results indicate that the *Nursery School Curriculum* is not being adhered to: the percentage of guided literary activity in nursery schools is low, the selection of treated literary texts inadequate, the choice of working methods uniform and monotonous and the objectives poorly taken into account during the planning stage, while most of the required evaluations were not even carried out. The analysis is followed by proposals pertaining to literary education in nursery schools.

language education, juvenile literature, nursery school curriculum

1 Teoretična izhodišča

V nekaterih predhodnih člankih¹ smo predstavili nesporen vpliv profesionalnih in neprofesionalnih posrednikov na otrokovo dožemanje knjig, književnosti, knjižne in knjižnične vzgoje, saj predšolski otrok še ni bralec. Vpliv v predbralnem ob-

dobju, to je obdobje do konca opismenjevanja, se kaže predvsem pri izbiri knjig (kaj bo posrednik bral), dolžini (koliko bo posrednik bral) in času (kdaj bo posrednik bral) branja, bralnih ponovitev (kolikokrat je posrednik pripravljen prebrati otroku všečno besedilo) in seveda pri tem, če bo posrednik otroku sploh bral.

Neprofesionalni posredniki izbirajo knjige po »osebnih« kriterijih, torej nimajo zastavljenega cilja, temveč izbirajo knjige bolj ali manj naključno. Profesionalni posredniki (v tem primeru vzgojitelji) pa se morajo pri izbiri knjig opirati na kurikulum, oz. imeti natančno zastavljene cilje književne vzgoje. Institucionalna književna vzgoja bi morala biti ravno zaradi vnaprej postavljenih ciljev in priprav profesionalnega posrednika na posredovanje književnega dela bistveno boljša kot pri neprofesionalnih posrednikih.

Kurikulum za vrtce (1999) ima v razdelku Jezik (4.2) zaobjete tudi cilje književne vzgoje. Tukaj bi veljalo podati kritiko kurikuluma, saj so pod umetnost in z njo povezane dejavnosti umeščene likovna dejavnost, glasbena dejavnost, plesna dejavnost, AV-dejavnost, dramska dejavnost, književnost pa – sodeč po kurikulumu – ne sodi med umetnosti. Književnost s tem in takšno uvrstitvijo med jezikovne dejavnosti izgublja svoje samostojno mesto, postaja torej nekakšen »privesek« jezikovni vzgoji. Mačehovski odnos do književne vzgoje se kaže tudi pri globalnih ciljih in ciljih jezikovne vzgoje, saj so cilji, ki so povezani s književnostjo, v manjšini in zato obrobni.

Vzgojitelj bi moral uravnoteženo izvajati vsa področja kurikuluma, v praksi pa se pogosto dogaja, da izvaja več dejavnosti iz enega področja, ker mu je le-to bližje. Iz tega razloga bi veljalo premisliti, da bi imel vzgojitelj vendarle predpisan zavezujoč učni načrt iz vseh področij kurikuluma. Zavedamo se, da je novi program institucionalizirane predšolske vzgoje na Slovenskem naravnano predvsem prijazno do otroka, torej spodbuja njegovo individualno angažiranost, kar pa ne pomeni, da nima vzgojitelj dolžnosti ponujati vseh vsebin. Najbrž bi veljalo razmisliti o predpisanem programu, ki pa ga, kljub delu po kotičkih, vzgojitelj mora izvesti. Npr. da so za posamezno starostno obdobje predpisane likovne tehnike (in ne naslovi risb), vrste plesov (in ne konkretni plesi), vrste glasbe (in ne konkretne pesmi) in tako tudi književne vrste (in ne posamezni naslovi).

Na vse zgoraj omenjene težave opozarjajo tudi rezultati, ki so jih pridobili študentje ob izdelavi diplomskih nalog iz mladinske književnosti in se nanašajo na branje predšolskim otrokom (diplomske naloge so dostopne v knjižnici na Pedagoški fakulteti Maribor). Pogosto, v povprečju je to kar četrtnina vprašalnikov, starši in vzgojitelji, ki jih kandidat prosi za sodelovanje v anketi, vprašalnikov ne vrnejo. Predvidevamo lahko, da ti neprofesionalni in profesionalni posredniki otrokom ne

¹ Pomen vzgojitelja v predšolskem književnem izobraževanju, *Pedagoška obzorja* 3–4 (1999), 192–198; Književnost v predbralnem obdobju otrokovega razvoja, *Pedagoška obzorja* 5–6 (1999), 319–322; Izobraževanje vzgojiteljev za predšolsko književno vzgojo, *Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija*, Gospić 2000, 214–218; Sodobna slovenska slikanica, *Zlatni danci* 3, Osijek 2001, 27–35; Književnost in ustvarjalnost v predšolskem obdobju, *Kvalitetna edukacija i stvaralaštvo*, Pula 2002, 133–140.

berejo ali pa jim premalo berejo. Zavedajoč se tega dejstva, vprašalnika ne izpolnijo. Problematično se zdi predvsem veliko število vzgojiteljev, ki niso pripravljeni sodelovati v tovrstnih anketah, vse pogosteje pa se dogaja, da vrtec kot celota ni pripravljen sodelovati in posredovati podatkov. Tudi med izpolnjenimi vprašalniki se pogosto pojavljajo nelogičnosti, ena takih, ki se pojavi v vsaki anketi, je naslednja: vzgojitelji trdijo, da se kvalitetno pripravljajo na posredovanje književnih del, na drugi strani pa trdijo, da pogosto berejo knjige po želji otrok, torej tiste knjige, ki jih prinesejo otroci od doma. Kako je lahko nekdo pripravljen na posredovanje književnega dela, če ga sam ni prej prebral, si zastavil ciljev, načrtoval izvedbe in povezave z drugimi predmetnimi področji?

Profesionalni posredniki bi morali v okviru književnosti načrtovati tri vrste vzgoje: književno vzgojo, knjižno vzgojo in knjižnično vzgojo. Prvi dve, torej književna in knjižna vzgoja potekata v vrtcu, knjižnična vzgoja pa v vrtcu in knjižnici. Seveda ima knjižnica (pionirski oddelki splošnoizobraževalnih knjižnic) vse tri zgoraj omenjene naloge, ki jih izvaja npr. s pravljničnimi urami, z vzgajanjem mladih bralcev za pravičen odnos do knjižničnega gradiva in seznanjanje mladih uporabnikov s knjižničnim redom, s postavitvijo gradiva idr.

V vrtcu mora biti prisotna knjižna vzgoja, saj je le-ta zelo pomembna za otrokov vsestranski razvoj, kajti »knjižna vzgoja pomeni oblikovanje otroka v bralca, ki bo knjigo potreboval, ki bo znal doživljati dobro leposlovno knjigo v vseh njenih razsežnostih in znal uporabljati vredno informacijsko knjigo. Se pravi, da gre za sistematično, starosti primerno vzgojo h knjigi in s knjigo, skratka za usposabljanje otroka v osveščene uporabnika knjige.« (Kobe 1974: 29–30.)² Pri knjižni vzgoji bi veljalo posebej opozoriti, da mora vzgojitelj pri svojem delu ločevati funkcijo leposlovne književnosti od informativnih knjig. Obe vrsti knjig morata biti v vrtcu nenehno v uporabi, saj otroka z dvema tipoma knjig navajamo na dva tipa poslušanja oz. (pozneje) branja: na literarnoestetski tip branja in pragmatični tip branja. Pomembno vlogo pri knjižni vzgoji imajo v vrtcu knjižni kotički. Res je, da so le-ti s kurikulumom obvezni, drugo vprašanje pa je, če so dovolj kvalitetni in vsebujejo dovolj knjig. V diplomskih nalogah se je pokazalo, da so v knjižnih kotičkih pogosto stare, strgane knjige, ali jih je premalo, ali jih vzgojitelj ne menjuje dovolj pogosto, ali pa kandidatu, ki je pisal diplomu, sploh niso dovolili vstopa v igralnico, da bi lahko sam preveril stanje knjižnega kotička.

Književna vzgoja je v *Kurikulumu za vrtce* opredeljena samo v enem globalnem cilju (vseh je deset): »doživljanje in spoznavanje temeljnih literarnih del za otroke« (*Kurikulum za vrtce*, 1999: 32). Ciljev je osemnajst, od tega se jih samo šest nanaša na književno vzgojo, eden pa na knjižno vzgojo (str. 33), vsi drugi cilji se povezujejo z jezikom, kar dokazuje zapostavljenost književnosti pod okriljem jezikovne vzgoje. V kurikulumu tudi niso posebej označene otroku najbolj primerne književne

² O knjižni vzgoji glej še Tilka Jamnik, *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti* (1998) in Darja Mohar Pestotnik, *Predšolska bralna značka kot oblika bibliopedagoške dejavnosti* (2000).

vrste, izjema je pravljica, in otrokom najprimernejša vrsta knjig – slikanica. Slikanica je pomembna v otrokovem bralnem razvoju zaradi povezovanja ilustracije in besedila v celoto, ki jo otrok lažje dojema, saj vsebino lahko »bere« tudi na podlagi ilustracij, likovni jezik pa je za majhnega otroka bolj razumljiv, kajti besednega poimenovanja se šele uči. Ob branju ali po prebranem bi moral imeti otrok možnost, da se o vsebini ali kakšnem motivu ali o književnih osebah ... pogovarja in izrazi svoje mnenje.

Pri izbiri knjig mora biti profesionalni posrednik pozoren na naslednje kriterije: na dolžino besedila, na zanimivost teme in na kvaliteto besedila in ilustracij. Dolžina besedila je pomemben kriterij (nikakor pa ni edini), ki pomaga posredniku določiti, koliko starim otrokom je primerno brati neko besedilo. Mlajši kot je otrok, manj bo besedila in obratno. Dolžina besedila je v prvi vrsti odvisna od vrste slikanice, torej bomo mlajšim otrokom ponudili leporello, nato prvo knjigo, približno pri dveh letih pa otroka že navajamo na slikanico v pravem pomenu besede. Po tematiki se uvrščajo slikanice v dve veliki skupini: leposlovne in informativne. Prve prinašajo besedila iz lirike, epike in dramatike, druge pa iz najrazličnejših ved. Leposlovne slikanice širijo otroku besedni zaklad in razvijajo sposobnost poslušanja, ki je za razvoj govora bistvenega pomena. Otrok skozi zgodbe književnih del spoznava osnovna etična načela (npr. dobro je nagrajeno, zlo pa kaznovano) in podoživlja dogodivščine književnih oseb. V poeziji se najpogosteje pojavljajo teme o otroku in igri, o otroku in njegovi navezanosti na naravo, o (domačih) živalih, uspavanke, izštevanka ter dotikalne in rajalne pesmi (pri teh otrok ob pesniškem besedilu uporablja tudi gibanje, pogosto ples, in jih poje). Med proznimi besedili so za otroka zanimive predvsem pravljice (ljudske in umetne), le-te spodbujajo njegovo domišljijo. Pravljice naj bodo najprej v slikaniški obliki, da lahko otrok sledi zgodbo ob ilustracijah. Pomembno je, da posrednik otroku odgovarja na vprašanja, ki mu jih ta postavlja ob branju ali pripovedovanju. Le s pogovorom bo zmožel otrok globljega in natančnejšega razumevanja književnega dela. Dramska besedila bo posrednik težje zadovoljivo predstavil, ker otrok težko loči med dobesednim navedkom (torej tem, kar književne osebe govorijo) in povezovalnim dogajanjem (didaskalijami). Če gredo otroci na lutkovno ali gledališko predstavo, jih moramo vendarle nanjo pripraviti. Otroci bodo namreč težko sledil dogajanju na odru, če ne bodo poznali vsebine predstave, ki jo spremljajo. V branje leposlovne literature sodi tudi predstavitev otroških revij, primernih otrokovi starosti. Informativna literatura je namenjena spoznavanju različnih ved, ki jih v slikaniški obliki otrok spoznava s pomočjo ilustracij, posrednik pa mu bere (pripoveduje) besedilo. Otroci, po naravi so zelo radovedni, se ob informativni literaturi učijo in tako tešijo svoje zanimanje za okolje, naravo, živali in podobno. Na Slovenskem informativne slikanice zastopajo skoraj vse znanstvene vede, seveda pa so prirejene otrokovi starosti in njegovi zmožnosti razumevanja in spoznavanja novega. Informativne slikanice predstavljajo živali, rastline, skrb za telo (npr. umivanje zob, pravilna prehrana), obisk pri zdravniku, v galeriji, gledališču, knjižnici, prikazujejo

prevozna sredstva in njihov razvoj, pomembne zgodovinske dogodke, geografske zanimivosti posameznih držav, namenjene so učenju maternega in tujega jezika, predstavljajo inštrumente, barve, oblike, števila, opisujejo vere in podobno.

Ne glede na to, ali sodi neka slikanica med leposlovne ali informativne, mora biti posrednik pri izbiri previden, da ponudi otroku kvalitetno slikanico. Ker je slikanica knjiga, pri kateri sta besedilo in ilustracija enakovredna (ne glede na to, kolikšen delež predstavlja posamezna sestavina), se je potrebno izogibati kiča v besedilu in kiča v ilustracijah.

Posrednik torej otroku pripoveduje in bere, z njim pa se naj tudi nenehno pogovarja o knjigah, ki jih predstavlja. Šele pogovor bo namreč razjasnil posamezne sestavine književnega dela, ki jih otrok ob poslušanju posrednika ni razumel. Pogovor pa je hkrati že naslednja stopnja otrokovega urjenja v razvoju govora, ki ga pripelje do ustvarjanja lastnih izmišljij.

S povezovanjem različnih umetniških področij spodbujamo otrokovo ustvarjalnost in globlje razumevanje umetnosti. Takšno možnost povezovanja in ustvarjanja, v kateri je književno delo temeljno izhodišče, ponujata projekta *Knjigobube* in predšolska bralna značka.

Poslušanje, pripovedovanje in pozneje branje so tri temeljne sestavine uspešne knjižne vzgoje pri predšolskem otroku. Potrebno je poudariti, da umetnostna besedila niso namenjena zgolj estetskemu užitek, temveč morajo zadostiti tudi otrokovo etično in spoznavno funkcijo.

2 Analiza priprav

2.1 Cilji in namen raziskave³

Namen raziskave je bil ugotoviti, kakšno mesto in vlogo ima mladinska književnost v načrtovanem *Kurikulumu za vrtce* in v koliki meri vzgojitelji pri načrtovanju književne vzgoje uresničujejo načela uravnoteženosti, strokovne utemeljenosti, horizontalne povezanosti in razvojno-procesnega pristopa. Načrtovani kurikulum smo analizirali z vidika strukture, dejavnosti, načel, ciljev, vsebin, metod ter sredstev dela.

Zastavili smo si dve splošni raziskovalni hipotezi:

- področje mladinske književnosti v *Kurikulumu za vrtce* nima avtonomnosti, saj sodi pod področje jezikovne vzgoje,
- vzgojitelji v načrtovanem kurikulumu na področju mladinske književnosti le delno uresničujejo posamezna načela kurikuluma.

Hipoteze smo preverjali v okviru naslednjih raziskovalnih vprašanj:

³ Uvodna poglavja *Analize priprav*, to so Cilji in namen raziskave, Raziskovalne metode ter Osnovni populacijski vzorec, so povzeti po članku Olge Denac, ki je pripravila podobno analizo za področje glasbene vzgoje na predšolski stopnji. Članek je bil objavljen v *Sodobni pedagogiki* pod naslovom Analiza načrtovanega kurikula za vrtec na področju glasbene vzgoje.

- Katere načine zapisovanja priprav vzgojitelji najpogosteje uporabljajo pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega procesa?
- Kolikšna je integracija področij dejavnosti s književnimi dejavnostmi?
- Kolikšna in kakšna je zastopanost globalnih ciljev kurikuluma ter književno-predmetnih ciljev kurikuluma, ki so jih oblikovali vzgojitelji?
- Kolikšno in kakšno je načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa z vidika zastopanosti književnih vsebin?
- Kolikšna in kakšna je zastopanost metod in sredstev dela?

2.2 Raziskovalna metoda

Osnovni raziskovalni metodi sta bili deskriptivna in kavzalna-eksperimentalna metoda empiričnega pedagoškega raziskovanja.

2.3 Osnovna populacija in vzorec

Osnovno populacijo predstavljajo vzgojitelji v vrtcih iz celotne Slovenije oziroma iz osmih organizacijskih enot (Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto), ki so v letu 2003 in 2004 izvajali vzgojno-izobraževalni proces v vrtcih v različnih starostnih skupinah (od 1. do 6. leta starosti).

V vzorec za raziskavo smo slučajno izbrali 36 vrtcev, v katere smo poslali 180 dopisov o namenu raziskave. Za sodelovanje v raziskavi se je odločilo 153 vzgojiteljev, ki so zbrali priprave za vzgojno-izobraževalno delo za obdobje treh mesecev (to je november in december 2003 ter januar 2004) in jih v dogovorjenem roku tudi poslali na Pedagoško fakulteto Maribor. Sledili sta kvantitativna in kvalitativna analiza priprav. V končni analizi smo upoštevali 128 trimesečnih priprav, 25 jih je bilo namreč izločenih, ker podatki niso bili (pravočasno) obdelani. Nadalje je delo potekalo tako, da so absolventke Predšolske vzgoje naredile natančne analize priprav, te so objavljene v njihovih diplomskih delih, ki so dostopna v knjižnici Pedagoške fakultete Maribor. V raziskovanju so sodelovale naslednje diplomantke: Mojca Dobaj, Iris Dužič, Barbara Gajšek, Maja Jerman, Nada Lindič, Marija Paradiž, Dragica Sernc, Barbara Šmit, Suzana Štriker in Andreja Umek. V pričujočem prispevku so posamezni rezultati združeni v celoto, zaradi števila priprav pa smemo trditi, da so rezultati dober prikaz stanja mladinske književnosti v slovenskih vrtcih, čeprav jih ne bi mogli v celoti posplošiti.

Največ vzgojiteljev, vključenih v raziskavo, ima srednješolsko izobrazbo (61,6 %), naziv mentor (50,9 %), delovno dobo več kot 20 let (62,3 %) in opravlja dela in naloge v drugem starostnem obdobju, to je od 3. do 6. leta starosti (65,4 %).

2.4 Rezultati in interpretacija

2.4.1 Načrtovanje kurikuluma s stališča strukture

Večina vzgojiteljev zapisuje tedenske (57,03 % oz. 73 vzgojiteljev) in mesečne (21,87 %, kar je 28 vzgojiteljev) priprave kot del širše didaktične enote oziroma

tematskega sklopa, nato sledijo zapisi dnevnih priprav (14,84 % oz. 19 vzgojiteljev), 8 trimesečnih priprav (6, 25) je bilo takšnih, da so kombinacija vsega naštetega. Vzgojitelji v pripravah ne zapisujejo metodičnega postopka, takih je kar 102 oz. 79,68 %, izjema so večinoma tisti vzgojitelji, ki načrtujejo dnevne priprave kot samostojne didaktične enote in dnevne priprave kot del širše didaktične enote, in sicer je takih 26 (20,03 %).

Uresničevanje načel *Kurikuluma za vrtce* z vidika strukture načrtovanega kurikuluma:

- načelo horizontalne povezanosti – vzgojitelji so upoštevali vsebinsko integracijo med različnimi področji dejavnosti in s tem sledili načelu horizontalne povezanosti. Najpogosteje zastopani tematski sklopi obravnavajo vsebine veseli december ter jesenski in zimski čas,
- načelo razvojno-procesnega pristopa – iz analize kurikuluma z vidika strukture lahko sklepamo, da je učno-snovni model načrtovanja, kjer vzgojitelji pri načrtovanju književnih dejavnosti izhajajo iz vsebin in ne iz ciljev, še vedno pogosto prisoten pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega procesa književne vzgoje.

2.4.2 Načrtovanje dejavnosti s stališča zastopanosti področij dejavnosti in s področja integracije mladinske književnosti

V vseh starostnih obdobjih je najpogosteje zastopano področje dejavnosti umetnost (25, 24 %), nato sledijo področja dejavnosti gibanje (17, 14 %), jezik (16, 39 %), družba (14, 59 %), narava (13, 83 %) in matematika (12, 81 %).

Ker je mladinska književnost v kurikulumu uvrščena pod jezikovno področje, in ne med umetnosti, je bilo zelo težko določiti povezanost med književnostjo in jezikom. Le pri 17 dejavnostih je bila ta vez tako močna, da smo jo posebej opisovali. Najpogosteje se je mladinska književnost povezovala s področjem umetnosti (največkrat je navedena likovna vzgoja, sledi glasbena vzgoja), redkeje s področij družbe, narave, matematike in gibanja. Presenetljivo je, da vzgojitelji (razen v petih primerih) ne opisujejo povezave z gibanjem, saj dramskih dejavnosti očitno ne uvrščajo med gibanje, temveč je zanje to le naziv za športno vzgojo.

2.4.3 Načrtovanje kurikuluma s stališča zastopanosti ciljev

Analiza kaže, da 84 vzgojiteljev (to je 65,62 %) načrtuje globalne cilje, 44 (34,37 %) pa jih teh ciljev ne načrtuje. Več je književno-predmetnih ciljev, ki so jih izoblikovali vzgojitelji, v priprave pa so jih pisali tisti, ki so upoštevali globalne cilje, in tudi tisti, ki globalnih ciljev niso beležili.

Pet najpogosteje navedenih književno-predmetnih ciljev, ki so jih izoblikovali vzgojitelji:

- Otrok spoznava besede in knjige kot vir informacij.
- Ob poslušanju in pripovedovanju razvija otrok domišljijsko rabo jezika, spoznava moralno-etične dimenzije.

- Otrok se identificira s književno osebo (glavnim literarnim likom).
- Otrok se zabava ob nesmiselnih zgodbah, rimah, besednih igrah.
- Otrok ob knjigi doživlja ugodje, veselje zabavo, povezuje estetsko in fizično ugodje ter pridobiva pozitiven odnos do literature.

Analiza konkretnih ciljev pokaže, da so le-ti izpeljani iz kurikuluma. Med konkretnimi cilji je pet najpogosteje navedenih:

- Otrok doživlja ritem in spozna knjigo.
- Otrok doživlja vsebino.
- Otrok doživlja pravljico.
- Otrok spozna ugodje ob književnem delu.
- Otrok sam ustvarja svojo izmišljajo.

2.4.4 Analiza književnih dejavnosti

Vseh književnih dejavnosti, ki smo jih razvrstili v poezijo, prozo in dramatiko, je bilo 854 (všteto ni branje pred spanjem, ker ga vzgojitelji niso posebej navajali). Kot je bilo pričakovano, je najpogostejša književna dejavnost branje in pripovedovanje proznih besedil, saj je zastopanost te dejavnosti kar 497 zapisanih dejavnosti, kar znaša 58,19 %. Na drugo mesto se je uvrstila poezija, ta je bila v analiziranem trimesečju zastopana 214-krat, to je 25,05 %, dramske dejavnosti (vključno z obiski lutkovnih gledališč) so bile zastopane 143-krat ali s 16,74 %. Rezultati kažejo, da je mladinska dramatika v vrtcih slabo zastopana, še posebej, če upoštevamo, da je bila analiza delana tudi za mesec december, ko je v vrtcih več lutkovnih dejavnosti kot običajno.

Pri književnih dejavnostih smo opazovali tudi to, ali je vzgojitelj v pripravi navajal natančno temo ali ne: 117 vzgojiteljev (91,40 %) je temo navedlo, 11 (8,59 %) vzgojiteljev pa teme ni navajalo. Presenetljiv je podatek, da v pripravah 108 (84,37 %) vzgojiteljev navaja naslove literarnih del, kar 20 (15,62 %) pa jih naslovov obravnavanega besedila ne navaja, temveč pišejo zgolj splošne oznake (npr. branje pesmice, slikanica ...). Mačehovski odnos se kaže tudi do avtorjev besedil, saj je te zaslediti bolj »pomotoma« (približno 3 %), pa še to v primerih, ko gre za projektno delo (npr. *Sončece v vrtu* – projektno delo na pravljico Anje Štefan; kviz o Mišku Kranjcu), ilustratorji pa niso navedeni nikoli.

Preseneča tudi dejstvo, da kar 59 (46,09 %) vzgojiteljev nikjer ne navaja knjižnih koticov, čeprav so ti po *Kurikulumu za vrtce* obvezni. 69 (53,90 %) jih navaja knjižne koticke, vendar iz priprav ni mogoče razbrati, kaj ti koticčki vsebujejo. Ni jasno, ali vzgojitelji dovolj pogosto menjujejo knjige v knjižnih koticčkih, niti ni mogoče razbrati, koliko knjig ter kakšne (leposlovje, informativna literatura) in katere (književne vrste, naslovi) knjige so vanje uvrščene.

V pripravah se deloma pojavljajo še naslednje dejavnosti, povezane z mladinsko književnostjo, ki jih posamezne skupine izvajajo kot projektno delo:

- *Knjigobube*,
- *Babica in dedek pripovedujeta*,
- *Pravljica za Gala* (ni bilo možno razbrati dejavnosti),
- *Predšolska bralna značka* (ta je navedena približno v 10 % priprav).

Poudariti je potrebno, da kar 77,3 % vzgojiteljev ne načrtuje dejavnosti branja pred spanjem, vendar je iz njihovih priprav mogoče sklepati, da jih približno polovica bere otrokom pred spanjem.

2.4.5 Evalvacija

Evalvacija priprave ter njene izvedbe omogoča vzgojitelju boljši vpogled v njegovo delo ter natančno določanje pozitivnih in negativnih plati pri konkretnem izvajanju načrtovane dejavnosti. Evalvacija je torej prvi korak k izboljšanju vzgojiteljevega neposrednega dela z otroki. V pripravah smo zasledili, da jih le 66 (to je 52 %) vsebuje tudi evalvacijo. Skoraj nemogoče se zdi, da bi le dobra polovica vzgojiteljev opravljala evalvacijo izvedbe dejavnosti, zato ta rezultat objavljamo s pridržkom (morebiti niso vsi vzgojitelji poslali ob pripravah tudi evalvacije). Če pa rezultat drži, nakazuje na nujnost poenotenja priprav za vse slovenske vrtce, da bi vzgojitelji upoštevali vse korake priprave in izvedbe neke dejavnosti od načrtovanja do analize izvedbe.

3 Zaključek

V Sloveniji je ob prenovi programov na predšolski stopnji prinesel novi kurikulum za vrtce precej pozitivnih sprememb, ki pa niso vplivale na nezavidajoč položaj književnosti v vrtcu. Književnost je še vedno le del jezikovne vzgoje in se izvaja pod njenim okriljem, kar ji jemlje samostojnost in pomembnost. **Književna vzgoja v vrtcu bi morala postati samostojno področje dejavnosti**, kar bi ji omogočilo natančnejšo opredelitev ciljev, metod dela, uporabo sredstev in pričakovane rezultate, ki jih dosejajo otroci ob uspešni književni vzgoji v vrtcu.

Program na predšolski stopnji ni natančno določen, zato ima vzgojitelj kompetenco izbiranja primernega knjižnega gradiva za otroke. Ob analizah izvedenih priprav se je pokazalo, da je razlika med posameznimi vzgojitelji že ob sami izbiri področja dejavnosti (gibanje, jezik, umetnost, družba, narava, matematika) in da v veliki meri načelo uravnoteženosti ni upoštevano. Iz priprav je namreč jasno razvidno, katero je tisto področje dejavnosti, ki ga vzgojitelj pogosteje izvaja, ima do tega področja pozitivnejši odnos kot do drugih področij, ali pa se vsaj vidi, katero področje vzgojitelj najmanj uvaja v svojo neposredno prakso. Logično se zdi, da bi **morali imeti vzgojitelji v programu natančneje določeno, koliko odstotkov katerega področja dejavnosti morajo izvajati.**

V vrtce bi moralo biti vključenih več dejavnosti, povezanih s knjigo: predšolska bralna značka (le-ta je pomemben dejavnik spodbujanja družinskega branja), projekt *Knjigobube*, bralni nahrbtniki, načrtovani ogledi splošnoizobraževalnih

knjižnic ter povezava z njimi (kjer potekajo bibliopedagoške ure tudi za predšolske otroke).

Iz analize priprav je tudi razvidno, da vzgojitelji ne posegajo po najsodobnejši mladinski književnosti (ponavljajo se naslovi, ki jih v vrtcih opažamo že zelo dolgo, npr. ljudska *Janček ježek*, Svetlana Makarovič z nekaterimi pravljicami, Grigor Vitez z delom *Zrcalce ...*). **Za vzgojitelje**, ki se v množici slikanic in drugih knjig, ki vsako leto izidejo na Slovenskem (za predšolsko obdobje okrog 300 knjig na leto!), ne znajdejo in ne znajo določiti kvalitete le-teh, **bi moralo biti organizirano vseživljenjsko izobraževanje** v okviru Ministrstva za šolstvo in šport. Morda bi veljalo razmisliti tudi o **priporočilnih seznamih knjig**, ki so primerne za posamezno predšolsko kategorijo otrok. S priporočilnimi seznamami seveda ne bi vnašali v vrtnice šolskega načina dela (natančnih učnih načrtov), to bi bilo namreč za populacijo, ki ji je predšolska vzgoja namenjena, povsem nesprejemljivo, menimo pa, da bi lahko takšni seznam poenostavili delo vzgojiteljem pri sami izbiri primernih besedil. **Vrtec je vendarle prostor, ki mora gojiti najkvalitetnejšo književno vzgojo za predšolskega otroka.**

Viri

- DENAC, Olga, 2007: Analiza načrtovanega kurikula za vrtce na področju glasbene vzgoje. *Sodobna pedagogika* 58/1. 88–109.
- DOBAJ, Mojca, 2005: *Analiza priprav s stališča književne vzgoje v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- DUŽIČ, Iris, 2006: *Analiza mladinske književnosti v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- GAJŠEK, Barbara, 2005: *Analiza zajetih aktivnosti mladinske književnosti v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- JERMAN, Maja, 2005: *Analiza književnih dejavnosti na predšolski stopnji*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- LINDIČ, Nada, 2005: *Primerjava načrtovanja književne vzgoje med naključno izbranimi vrtci*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- PARADIŽ, Marija, 2006: *Analiza priprav s stališča branja v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- SERNČ, Dragica, 2005: *Načrtovanje mladinske književnosti v predšolskem obdobju*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- ŠMIT, Barbara, 2005: *Analiza načrtovanih dejavnosti pri mladinski književnosti v vrtcu*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- ŠTRIKER, Suzana, 2006: *Analiza književnih dejavnosti v vrtcih (izvedba kurikuluma v praksi)*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- UMEK, Andrejka, 2005: *Načrtovanje književne vzgoje v vrtcih (Primerjava priprav s kurikulumom za vrtce)*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.

Literatura

- DENAC, Olga, 2007: Uresničevanje načel kurikulumu za vrtce na področju glasbene vzgoje. *Glasba v šoli in vrtcu* 12/1. 2–14.
- GROSMAN, Meta, 2006: *Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost*. Ljubljana: Karantanija.
- HARAMIJA, Dragica, 2001: Književna vzgoja v Kurikulumu za vrtce. *Didaktični in metodični vidiki prenove in razvoja izobraževanja*. Ur. M. Kramar. Maribor: Pedagoška fakulteta. 333–337.
- DOLINŠEK BUBNIČ, Marjeta, 1999: *Beri mi in se pogovarjaj z mano!* Ljubljana: Epta.
- KOBE, Marjana, 1974: Delo z otrokom od predšolskega obdobja do 10. leta starosti. *Knjižnica* 1–2. 29–39.
- KORDIGEL, Metka, JAMNIK, Tilka, 1999: *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.
- Kurikulum za vrtce*, 1999. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- SAKSIDA, Igor, 2001: *Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.